

www.ketab.ir

سرشناسه: داورمنش، عباس، ۱۳۳۷

عنوان و پدیدآور: مقدمه‌ای بر اصول توانبخشی معلولان / نویسندگان عباس داورمنش، فرید براتی سده.

مشخصات نشر: تهران، رشد، ۱۳۸۵ مشخصات ظاهری: ۲۵۵ م.- مصور، نمودار شابک: ۹۶۴-۷۵۳۷-۹۹-۹

یادداشت: فیبا یادداشت: کتابنامه م. [۲۴۹] ۲۵۵

عنوان دیگر: اصول توانبخشی معلولان موضوع: عقب‌ماندگی ذهنی - توانبخشی موضوع: معلولان موضوع: توانبخشی

شناسه افزوده: براتی سده، فرید، ۱۳۴۲ .

رده‌بندی کنگره: ۷ م ۲ د ۱ HDV۲۵۵ رده‌بندی دیویی: ۳۶۲/۱۷۸۶ شماره کتابخانه ملی: ۸۵.۳۴۷۷۸ م

مقدمه‌ای بر

اصول توانبخشی معلولان

نویسندگان:

عباس داورمنش

فرید براتی‌سده

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

تهران - ۱۳۸۵

WWW.ketab.ir

مقدمه‌ای بر اصول توانبخشی معلولان
نویسندگان: عباس داورمنش، فرید براتی‌سده

نوبت چاپ: اول، زمستان ۱۳۸۵ - شمارگان ۳۰۰۰ نسخه
حروفچینی: ماندگار - صفحه‌آرا: صبورا شمسانی
لیتوگرافی: آرمانسا - چاپ و صحافی: آرین
مدیر تولید: مختار صحرائی

انتشارات آناه‌شده
مرکز نشر و پخش کتبهای روان‌شناسی و تربیتی

ساختمان مرکزی: خیابان انقلاب، خیابان شهدای زنده‌ارمری، بین خیابان دانشگاه و خیابان ابوریحان، شماره ۸۹ - تلفن ۶۶۴۰۴۴۰۶

فروشگاه: خیابان انقلاب، روبروی درب اصلی دانشگاه تهران، شماره ۱۳۶۶ - تلفن: ۶۶۴۹۸۳۸۶ - دورنگار: ۶۶۴۹۷۱۸۱

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه اول
۱۵	مقدمه دوم
۱۷	فصل اول - معلولیت
۱۷	مفاهیم و تعاریف
۱۹	استانداردهای جسمی و ذهنی انسانی
۲۱	نقص
۲۲	ناتوانی
۲۲	معلولیت
۲۴	پیامدهای نقص و معلولیت
۲۵	نقیده‌های معلولیت‌زا
۲۸	اطلاعات آماری

۲۳	فصل دوم - توانبخشی
۳۷	توانبخشی پزشکی
۴۲	فیزیوتراپیست
۴۳	کاردرمانگر
۴۴	گفتاردرمانی
۴۵	روانشناس
۴۵	پرستار توانبخشی
۴۵	تربیت شنیداری
۴۵	پرورش ذهن و تقویت حواس
۴۵	تهیه و ساخت وسایل کمکی و جانشینی
۴۶	برنامه آموزش تحرک و جهت‌یابی
۴۶	مددکاری اجتماعی
۴۹	توانبخشی آموزشی
۵۰	جامعه هدف
۵۰	۱- برنامه‌های آموزشی ویژه افراد مبتلا به معلولیت
۵۸	۲- برنامه آموزش به خانواده افراد معلول
۵۹	۳- آگاه‌سازی عموم مردم در راستای معلولیت و توانبخشی
	۴- تدارک امکانات آموزشی برای شخصیت‌های ویژه اجتماعی در زمینه
۶۰	شناخت انواع معلولیت‌ها
۶۰	۵- تدارک برنامه‌های آموزشی برای نیروی انسانی در خدمت توانبخشی
۶۳	توانبخشی اجتماعی
۶۴	اهداف و وظایف توانبخشی اجتماعی
۷۰	وظایف تیم توانبخشی
۷۶	توانبخشی روانی
۷۷	اثرات روانی معلولیت
۷۹	۱- معلولیت از آغاز زندگی فرزند و اثر آن بر خانواده
۸۲	مراحل و سیر تطور برخورد خانواده با معلولیت فرزند

۸۳	سوگواری و انکار واقعیت
۸۵	۲- وضعیت روانی در بروز معلولیت در طی زندگی
۹۰	موردی از بروز نقص‌های تدریجی و پیش‌رونده در طی زندگی
۹۳	واکنش‌های عمومی نسبت به آگاهی از یک نقص در فرزند
۹۷	توانبخشی حرفه‌ای
۱۰۱	اشتغال افراد معلول
۱۰۴	توانمندی‌های خارق‌العاده
۱۰۵	انواع اشتغال
۱۱۰	معلولیت و توانبخشی از گذشته تا امروز
۱۱۲	سیر تطور اجتماعی و نگرش به معلولیت‌ها در جوامع
۱۱۷	اعلامیه سازمان ملل متحد درباره حقوق معلولان
۱۱۹	تاریخچه مختصر توانبخشی در ایران
۱۲۰	سازمان بهزیستی کشور
۱۲۰	خدمات توانبخشی اجتماعی
۱۲۱	خدمات توانبخشی حرفه‌ای
۱۲۱	خدمات توانپزشکی
۱۲۲	سازمان آموزش و پرورش استثنایی
۱۲۳	بنیاد جانبازان انقلاب اسلامی
۱۲۵	فصل سوم - معلولیت و توانبخشی
۱۲۷	توانبخشی در نقیصه‌های بینایی
۱۲۷	مقدمه
۱۲۷	ساختمان و عملکرد چشم
۱۲۹	تعریف نابینا و نیمه‌بینا
۱۳۰	علل ضایعات بینایی
۱۳۱	میزان شیوع
۱۳۱	نقش و اهمیت سن ابتلا به نقیصه بینایی در ادراکات فرد نابینا

- نیازمندی‌های توانبخشی فرد نابینای از ابتدای طفولیت ۱۳۲
- سیر روند اقدامات توانبخشی برای فرد نابینای از ابتدای طفولیت (زودنابینا) ۱۳۳
- نیازمندی‌های توانبخشی شخص دیرنابینا ۱۴۰
- سیر روند اقدامات توانبخشی برای افراد دیر نابینا ۱۴۱
- توانبخشی در نقیصه‌های شنیداری ۱۴۲
- مقدمه ۱۴۲
- ساختمان گوش و عملکرد آن در شنیدن ۱۴۳
- علل ناشنوایی ۱۴۴
- اندازه‌گیری میزان شنوایی ۱۴۵
- تعریف ناشنوا و نیمه‌شنوا ۱۴۷
- میزان شیوع ۱۴۷
- نیازمندی‌های توانبخشی فردی که از ابتدای طفولیت ناشنواست ۱۴۸
- سیر روند اقدامات توانبخشی برای فرد ناشنوا از ابتدای طفولیت ۱۴۸
- اشاره‌های مختصر به اختلالات شنوایی متوسط و خفیف در دوران کودکی ۱۵۵
- توانبخشی در نقیصه‌های جسمی حرکتی ۱۵۷
- مقدمه ۱۵۷
- نقیصه‌های مادرزادی ۱۵۸
- نقیصه‌های مربوط به مراحل اولیه طفولیت ۱۵۹
- نقیصه‌های بعد از مراحل اولیه طفولیت ۱۵۹
- نقیصه‌های دوران سالمندی ۱۵۹
- میزان شیوع ۱۵۹
- نیازمندی‌های توانبخشی فرد مبتلا به معلولیت جسمی حرکتی ۱۶۰
- اقدامات توانبخشی لازم برای یک فرد مبتلا به معلولیت جسمی حرکتی از بدو طفولیت ۱۶۰
- توانبخشی در نقیصه‌های ذهنی ۱۶۹
- مقدمه ۱۶۹
- علل بروز نقیصه‌های ذهنی ۱۶۹
- تعریف ۱۷۰

۱۷۱ میزان شیوع
۱۷۲ طبقه‌بندی
۱۷۳ نیازمندی‌های توانبخشی یک فرد مبتلا به نقیصه ذهنی در حد متوسط
۱۷۴ خدمات توانبخشی مورد لزوم یک فرد مبتلا به نقیصه ذهنی در حد متوسط
۱۸۲ توانبخشی در بیماری‌های روانی
۱۸۳ توانبخشی بیماری‌های روانی چیست؟
۱۸۳ احاد جامعه و توانبخشی بیماران روانی
۱۸۴ آموزش برای متخصصان
۱۸۵ آموزش به خانواده‌های دارای بیمار روانی
۱۸۶ توانبخشی بیمار روانی
۱۸۸ تیم تخصصی در توانبخشی بیمار روانی
۱۸۹ اصول توانبخشی بیماران روانی
۱۹۰ عمده‌ترین انواع خدمات توانبخشی به بیمار روانی
۱۹۲ نحوه آموزش مهارت‌های اجتماعی
۱۹۴ اختلالات فراگیر رشدی: توصیف، درمان و توانبخشی
۱۹۴ انواع اختلالات فراگیر رشدی
۱۹۴ کودکان مبتلا به اتیسم
۱۹۷ شیوع اختلال اتیسم
۱۹۸ تشخیص و شناسایی
۲۰۰ سبب‌شناسی اتیسم دوران کودکی
۲۰۰ درمان و توانبخشی اتیسم دوران کودکی
۲۰۱ روش درمانی لوواس برای کودکان اتیستیک
۲۰۲ کاربرد موسیقی در درمان و توانبخشی کودکان دچار اتیسم
۲۰۴ بازی درمانی
۲۰۴ اختلال رت و اختلال اسپرگر
۲۰۴ اختلال اسپرگر
۲۰۶ سبب‌شناسی اسپرگر

۲۰۶	درمان و توانبخشی اختلال آسپرگر
۲۰۶	اختلال رت
۲۰۷	درمان و توانبخشی اختلال رت
۲۰۷	توصیه‌هایی برای والدین و مربیان کودکان اتیستیک
۲۰۷	توصیه‌هایی برای سال‌های اولیه کودکی
۲۰۸	توصیه‌هایی برای سال‌های مدرسه
۲۱۰	وظایف و مسئولیت‌ها
۲۱۵	فصل چهارم - موسیقی درمانی در توانبخشی معلولیت‌ها
۲۱۶	تعریف موسیقی درمانی
۲۱۷	اهداف موسیقی درمانی
۲۱۸	اصول موسیقی درمانی
۲۲۱	اصول موسیقی گاستون
۲۲۲	روش‌های موسیقی درمانی
۲۲۵	کاربرد موسیقی در توانبخشی معلولیت‌ها
۲۲۵	۱- عقب‌ماندگان ذهنی
۲۲۶	۲- ناشنوایان
۲۲۸	۳- نابینایان
۲۲۹	۴- بیماران روانی
۲۳۰	اهداف کلی موسیقی درمانی
۲۳۱	سنجش و ارزیابی
۲۳۱	تعداد جلسات و شرکت‌کنندگان
۲۳۲	مداخلات و اهداف عملی
۲۳۳	شکاربرد موسیقی در توانبخشی معلولیت‌های جسمی
۲۳۴	توصیه‌هایی چند برای مربیان و والدین
۲۳۷	ضمیمه: مشکلات رایج در توانبخشی روانی اجتماعی بیماری‌های روانی
۲۳۸	مقدمه

۲۳۸	عدم پیگیری منظم درمان به دلیل مشکلات مالی
۲۳۹	کمبود دارو در مراکز درمانی
۲۴۰	مشکلات مرتبط با توانبخشی حرفه‌ای
۲۴۰	نبود فرصت‌های شغلی
۲۴۱	بیمارستان و مرکز به عنوان یک پناهگاه
۲۴۲	بیمارستان و مرکز به مثابه مکانی برای نگهداری بیمار
۲۴۳	ابراز هیجان در خانواده و عود علایم
۲۴۴	مشکلات مرتبط با بستری کردن بیمار
۲۴۵	عدم حساسیت اجتماعی و نگرش‌های منفی
۲۴۶	فرسودگی شغلی کارکنان
۲۴۷	کمبود کارکنان و بار کاری زیاد پرسنل موجود
۲۴۸	موانع اداری (بوروکراسی)
۲۴۸	نتیجه‌گیری
۲۴۹	منابع و مآخذ
۲۴۹	منابع فارسی
۲۵۲	منابع لاتین
۲۵۳	منابع و مآخذ بخش ضمیمه

مقدمه اول

وقتی به تردد پرستاب مردم در ازدحام خیابان نگاه می‌کنی، وقتی این همه جد و تلاش، حرارت و حرکت، شور و اشتیاق در دویدن، رسیدن و به انجام رساندن را در مردم کوچک می‌بینی، بیاد بیاور انسان‌های زنده‌ای را که به دلیل وجود نقصی در اندام کنج عزلت گزیده‌اند. نه امکان تکاپو و تلاش همچون سایرین دارند، و نه سایرینی چشم انتظار حضور آنهاینند. انسان‌هایی در سکون و بهت، منتظر رسیدن فرداهایی پر ابهام‌تر و پرملاط‌تر، در پس لحظات کشدار زمانی بی‌انتهای. و چه سخت است انسان بودن و تلاش‌گر نبودن، باید که تکنولوژی و علم را به خدمت گرفت و آنان را از کنج انزوا و انفعال تلخ به تلاش و تکاپویی شیرین در درون جامعه دعوت کرد و «توانبخشی امروز» یعنی این.

نمی‌توان انسان بدون نقص داشت. اما می‌توان انسان ناقص اما تلاشگر داشت و این در صورتی است که با به خدمت گرفتن دستاوردهای تکنولوژیک امکان حضور و فعالیت افراد معلول در جامعه مهیا گردد. باید که ناتوانی ناشی از نقص را به حداقل رساند و راه حضور در جامعه را برای افراد معلول به حداکثر هموار نمود. آن وقت است که دیگر کسی و انسانی با ابتلاء به نقص، از دایره تلاش و کوشش و حضور در جامعه به خارج آن پرتاب نشده، وضعی فلاکت‌بار پیدا نخواهد کرد.

خانواده‌ای را در نظر بیاور که عضو یا فرزندی معلول دارد و بخاطر آن زانوی غم بغل گرفته و از جامعه جدا مانده، فرزندش فلج است، نابینا است، گنگ است، کم توان ذهنی است. ناتوانی فرزند رنجش می‌دهد و حس استیصال و ناتوانی در انجام اقدامی امیدوارکننده او را از پای در آورده. سایرین، فامیل، همسایه و حتی دوست نیز دیگر او و خانواده‌اش و فرزند معلولش را تحمل ندارند و او تنها ماندگی را با تمام وجودش احساس می‌کند. آن چنان در نومیدی غرق شده که حتی در مورد ساده‌ترین اقدامات نسبت به بهبود فرزندش دچار غفلت و تسامح شده است.

باید کاری کرد و در این باب صحبت از یک یا ده و یا صد فرد یا خانواده نیست، بلکه اینان درصد قابل توجهی از کل جامعه را شامل می‌شوند. خیلی از ما یا خود و یا فرزندان معلول هستند و یا می‌شوند. بروز معلولیت در هیچ زمینه استثناء پذیر نیست. باید کاری کرد و این کار نیاز به برنامه‌ریزی دقیق و همه جانبه دارد. باید امکانات ارزان و قابل دسترس توانبخشی در جای جای جامعه فراهم باشد. باید نیروی انسانی متخصص به راحتی در اختیار باشد. باید که جامعه در برخورد با فرد معلول به او پشت نکرده و به عنوان یک عضو عزیز پذیرای وی و نیازهای او باشد و همه اینها یعنی توانبخشی امروز.

سی سال به‌طور کامل در خدمت عزیزان معلول یا در خدمت خانواده‌های عزیز دارای عضو معلول بودم. آموختم، تجربه کردم، تحقیق کردم، آموزش دادم و نوشتم. گاهی نیز اگر پذیرفتند برنامه دادم و مکتوب حاضر چکیده‌ای از مجموعه یافته‌های شخصی من است که به پایه‌های اولیه علم توانبخشی معلولان از زوایای مختلف پرداخته است. همه سعی من در ساده‌نگاری متن بوده تا برای همه قابل استفاده باشد. آرزو می‌کنم مفید باشد.

در اینجا لازم می‌دانم از بعضی از اساتید و مرشد‌هایم یاد بکنم. جناب آقای دکتر محمد تقی جفتایی ریاست محترم دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی که همواره مشوق من در انجام خدمات علمی و عملی به عزیزان معلول بوده‌اند. همچنین اساتید و انسان‌های نیک نفسی همچون جناب آقای دکتر محمد کمالی و جناب آقای دکتر سید مجید میرخانی که بسیار چیزها به من آموختند. و باز لازم می‌دانم از دوست و همکار صدیقم جناب آقای عزت‌الله امیر سلامی تشکر داشته باشم به خاطر همراهی خالصانه و خدایسندانه‌اش با من در تهیه این مجموعه و نهایتاً تقدیر و تشکر از دوستان فعال در مجموعه انتشارات فخریه رشد خصوصاً جناب آقای صحرایی که همچون همیشه بربنده منت گذارده در چاپ و انتشار این مکتوب با حوصله و اعمال سلیقه‌ای ویژه اهتمام ورزیدند. با تشکر و آرزوی توفیق برای تمامی عزیزان.

عباس داورمنش

مقدمه دوم

استاد، دوست، همکار و پیشکسوت عزیز جناب آقای داورمنش بر بنده منت نهادند و دستور دادند تا در اثر تازه‌شان در زمینه توانبخشی معلولیت‌ها، در مورد درمان و توانبخشی بیماری‌های روانی از جمله بیماران روانی مزمن و اختلالات رشدی فراگیر و نیز موضوع موسیقی درمانی در معلولیت‌ها، مطالبی بنویسم. این حقیر هم صرفاً به مصداق فرض اجابت امر بزرگ‌ترها و اساتید، چنین کردم. قصد تصدیع درباره آنچه نوشته‌ام را ندارم، چه خودِ مطلب گویاست، تنها اشاره کنم که از خلال صدها و صدها منبع علمی، اشارتی به موضوع شده است به سان قطره‌ای از اقیانوسی و فقط به صرف آشنایی خواننده با موضوع. امید که سودمند و مفید باشد.

بار دیگر از جناب آقای عباس داورمنش که با توجه به سالیان سال تجربه کار آموزش و فعالیت عملی و عینی در حوزه توانبخشی معلولیت‌ها، به حق در زمره زهدگان این حوزه می‌باشند و نیز از انتشارات محترم رشد به ویژه استادگرامی جناب آقای دکتر محمود گلزاری،

جناب آقای مختار صحرائی مدیر محترم انتشارات، همکاران محترم و گروه ویراستاری، حروفچین و صفحه‌آرا و سایر کارکنان شریف انتشارات رشد تقدیر و تشکر می‌کنم و از خداوند علیم حکیم سعادت و توفیق همه آنان را آرزو دارم.

فرید براتی‌سده

www.ketab.ir